

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Capvt Sextvm. Societati materia patientia in Galliâ ante exsilium suum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

bunt Annales, suisque in tristibus rebus exempla inde consiliaque & solacia posteris petent.

CAPVT SEXTVM.

Societati materia patientia in Gallia ante exsilium suum.

Qvis ignorat quo in statu nascente primùm Societate Gallia fuerit? quot illic turbis exagitata Religio? quid mirum igitur, si hęc acerrime exercita Societas? Sedem belli hęc delectam diceret, hęc certaminis campum. Calviniana hæresis armis & impetu ferox, vt Societatem vidit parantem obuiam ire conatibus suis, mox illam exagitare, occultis primùm grassata cuniculis, dein modis omnibus perditam atque ciectam velle. Nec fuit exigui temporis hic furor. sexaginta & amplius annorum certamine exaturare odia non potuit: donec tandem expulsam vidit omnibus Regni finibus, proscriptos Socios, erectam nomini nostro feralem pyramidem, perenne, vt sperauerat, monumentum.

Hæresis Societati malorum causa in Gallia.

In Gallia igitur de nobis tunc triumphasse se credidit hæresis; & si verum fatemur, nusquam alibi tantum est ausa. Illi acceptum ferimus quidquid in Gallia passi sumus. quis præter illam maleuolorum in nos odia fouit? quis inuidiæ flammam excitauit vehementius? eadem illa auita Fidei, eadem patriæ communis Erinnyis fuit, eadem omnium Societati malorum causa. per suos illa mendaciorum Ministros sapientissimam partem Vniuersitatis, grauissimum Senatuum Regium induxit in fraudem. hinc à paucis Sorbonicis publico decreto damnata Societas, à maleuolis de Regio Senatu ciecta insuper atque proscripita est. Atque hæc illa sunt posita æternitati de nobis trophæa, quæ tam libenter commemorare solent inimici nominis nostri, quæ iactare in circulis, quæ famosis libellis toto orbe decantare. Enimuerò posita æternitati. Numquam enim vt excidant posterorum memoriâ, nobis cura est: ne veantur silentio intermori ne sinamus, nihil narrabimus (frendeat hæresis) nomini nostro gloriosum magis.

Sæcularis est hic annus ex quo primùm Parisios ab Ignatio missi Socij; primum illud Collegiorum rudimentum fuit. quot agitata calumniis! eò parcius tamen, quò intra sua septa se continebant modestius, priuatis adhuc ferè studiorum exercitationibus intenti. Decennio post fundandi Parisiis Collegij fit potestas à Rege Henrico II. sed agi ad perpetuitatem nihil poterat, nisi ab Regio Senatu Societas Gallia Regno palam reciperetur. Id ne fieret, nullum non lapidem æmuli mouere. Igitur à Senatu ad Episcopum, atque Doctores Sorbonicos, reiecta est causa: à quibus scilicet admittendam numquam sciebant. Episcopus enim sine dissimulatione aduersabatur; Doctores quid sentirent, paulò post prodidère. Profectum igitur tum quidem nihil, nisi ad patientiæ

Damnatur Societas ab aliquot Sorbonicis anno 1555.

lucra: causa in deterius prouoluta semper, quoad tandem præcipitata est. vertente enim anno, post minaces passim auditas in Societatem voces, quasi fragores qui futuram tempestatem præsignarent; ecce tibi tamquam ex tetra nube fulmen erumpit, decretum illud aliquot Sorbonico-

Rrr 3

rum:

rum: Sorbonæ enim id adscribendum numquam censuere maiores nostri. Ab Apostolicâ Sede dudum confirmata Societas, tot gratis, tot immunitatibus donata, tot Regnis Prouinciisque iam recepta, per Europam Indiamque feliciter diffusa (quis credat?) damnatur à viris tantâ sapientiæ opinione, *tamquam in negotio Fidei periculosa, pacis Ecclesiæ perturbatiua, Monastica Religionis euersiuâ, & magis in destructionem quam edificationem.*

Thuan. l. 37.
Hist. Societ.
p. 1. lib. 15.
num. 45.

Dici non potest quantam rebus nostris eladem id decretum minaretur. Iam liberè, iustâ freti auctoritate, inuehebantur in Societatem concionatores de suggestis, in cathedris ludimagistri, populus in circulis, Senatus in conuentibus, feruitia scyphos inter & lanceas. Proximum videbatur, vt flagris casti (quod rumor ferebat) pulsique toto Regno facefferent Socij, & confecta res erat, si perinde credulum Henricum Secundum maleolorum criminationes inuenissent. Is nobis tum fuit, quod Diuus olim Ludouicus oppugnatis eâ tempestate Ditiorem Dominici ac Francisci Familiis: professus non semel, sibi & Cardinali Lotharingio penè solis relictum Societatis patrocinium, idque deserturos numquam. Ea spes Societatem in Galliâ nutantem alioqui, & penè conuulsam, retinuit foitque. Poterat quidem huiusce decreti abrogatio vrgeri apud Pontificem; cuius in eo quoque agebatur auctoritas. maluit Ignatius suâ sponte concidere, quam deiici cum fragore. Ita contigit: cum strepitum initio late ingentem fecisset, elanguit sensim euauitque. ipsos dein auctores facti pœnituit. Irasci merito potuere, quod falsâ delatione ita sibi permittere illudi. Certè quadragesimo post anno, cum de euiciendâ Societate actum est (vt infra referemus) Facultas Theologica pronuntiauit, retinendam in Galliâ. tantum aberat, vt prioris sententiæ meminisse vellet, quâ vt noxiam damnauerat.

Post multas diffcultates,

Mansit igitur tum quidem in Galliâ Societas: sed quantâ cum patientiæ materiâ! an non flentes mittebant semina secuturæ messis? Expectandum fuit, dum primus ille tempestatum se frangeret impetus. Mox aperiente se quasi sereno, tranquillitas paulatim rediit. Ergo (quod è re Catholicæ Religionis, ac Societatis in primis) agi denuò cœptum, vt penitus in omnem Galliam aditum Societati Rex aperiret. Tertias iam litteras eam in rem dederat Franciscus, qui Henrico patri successerat: eam à se admissam contestatis, mandansque Senatui Parisiensi, vt illum ipse quoque suo ritè Concilio amplecteretur. Tot Regis iussa frustrata sunt. Decretum Sorbonicum in primis obtendebatur. Quartis litteris imperat Rex, sine cunctatione obsequantur, conficiantque negotium. Moram iterum inuenère. Ad Eustachium Bellaium Parisiensem Episcopum, quem Societati haud dissimulanter infensum norant, cognitionem causæ deferunt, ac Pontificia diplomata mandant exhiberi. Quæ ille in potestate vt habuit, quasi hostilia signa ostentans, ad ea Parochorum concilium vocat, & multum questus sua atque illorum iura per hæc imminui, postquam omnium animos concitauit, scripto consignat sententiam: Galliæ Regno Societas ista ne recipiatur. Id ubi Franciscus intellexit, obiecta sibi iussit ostendi, & quantum omniumque acerrimum Senatui mandatum edidit: Quidquid olim nupèrve à quouis

Thuanus
Hist. lib. 37.
Hist. Societ.
p. 1. l. 5. num.
192.

quouis contrà obiectum esset, Societatem in Regnum Gallix omnino reciperet, nullà habità ratione aut veteris decreti Theologorum Parisiensium, aut intercessionis Episcopi iam aduersantis. Has spes intempestiua optimi Principis mors abruptit. An poterat studiosius causa nostra suscipi? Toties citra contumaciam qui reiectam miratur, is sciat, nonnullos è Senatoribus occultè hæreticos, languentium aut inuidorum studia facillè suas traxisse in partes. & erant eiuſmodi tempora, vt, ne exasperarentur animi, pro potestate agendum Regi non videretur.

Successerat Regi Franciscò Carolus frater: nouis animis vrgetur negotium, nouisque Principum commendatitiis litteris, vt Francisci Regis voluntatem ratam vellet Senatus. Nihilò plus obtinetur. Piget persequi quot iterum obiecta sint moræ. Omnia à se vt semel amolientur, ad Conuentum Possiacensem, qui Religionis causâ breuè erat indicendus, Societatis quòque causam reiciunt. Verùm hæc sua ipsi spe falsi sunt. Recepta tandem Societas est, Cardinalis Lotharingij in primis, deinde Tunonij, Armeniaci, Guisij, Borbonij item Cardinalium, aliorumque Regni Procerum operâ; eo die (quod memorare iuuat) quo Parisios peruenit Lainius, id temporis Præpositus Generalis: cuius sane aduentus Societati in Galliâ non gloriosus magis ad famam, quàm ad fructum utilis, tum illam quasi stabiluisse, & suâ quodammodo manu eo in Regno firmasse videri potest.

Recepti iam erant, augebanturque feliciter nouis quotidie Collegiorum incrementis; sed diu quietis esse non licuit. Parisius in primis felix noui gymnasij progressus (cui inter alios magnam celebritatem conciliabat Ioannes Maldonatus) vrebat amulos: ignem istum inuidiosè clamabant quantocyùs opprimendum. Concitatur in nos Academia, leuib; primùm dimicatiunculis, & quasi intra domesticos parietes, sed quæ mox foras totâ velut acie prodierunt. Academiae Rector (è Medicorum cuneo hic erat, quorum tunc præcipui vitio temporum religionis dubiâ, & ab Hugonottis non alieni) seuerè interdicit, vltra ne doceant. Rogatus auctoritatem suam Senatus interponit, iubetque doceri de more. Habetur interim in Academia conuentus. quæritur de adsciscendo Societatis Collegio. Dictisque sententiis, agente præsertim Medicorum cœtu, Societas ab Academia præcisè excluditur. Perstiterè nihilominus Patres in incepto docendi, non minore cum approbatione publicâ, quod nouarum inde turbarum molem consequentibus annis exciuit. Tamquam pro aris & focus Academici pugnauere. Si Franciscò Montano credimus, nulla vnquam causâ tantâ contentione agitata in Senatu, nulla maioribus librata momentis est. decem ordinum ac statuum nomine, decem insurrexissè Aduocatos scribit. Vehemens atque acerbis ante alios Academiae Patronus fuit Stephanus Paschasius, exercitata in calumniando impudentiâ. Quid non conuitorum euomuit os illud impudens in sectam, vt aiebat, ambitiosam, & fucatâ religionis plenam Ausus & Ignatium, nouo impietatis commento, cum Martino Luthe- ro comparare: quasi ambo, diuersâ tamen viâ, eodem tenderent conspirarentque; vt videlicet, labefactatâ Magistratum auctoritate legitimâ, disciplinam Ecclesiasticam eneuarent, & diuina atque humana iura

con-

confunderent omnia. Nec impigrè minus causam nostram egit Petrus Verforius magni nominis Patronus, multùm laudatâ Societatis origine, eiusque auctore, & acri in Paschasium oratione. Dein Baptista Menilius, Cognitoris Regij partes sustinens, increpitâ initio Patronorum vtrîmque acerbitate, in novos Ordines multa præfatus, tandem contra Societatem peroravit: ausus & à Senatu petere, videret, in quam rem Claromontani Episcopi legatum conuerti posset, vt memoria testatoris alio genere conseruaretur. Verùm causâ biduum integrum agitâ, Senatus de negotio ampliùs deliberandum censuit, concessâ interim Societati libertate publicè ludum aperiendi, erudiendæque iuuentutis. Nominis Aprilibus id decretum anni sexagesimi quinti supra millesimum quingentesimum.

*Turbæ in
Galliâ ab
Hugonot-
tis.*

Inualefcebat interim, distractis in partes Galliæ populis, insolentior hæresis. Turbæ vbique & seditiones. Iam Apamiis communitè cum Religiosis omnibus; iam Turnone nominatim eiecta Societas erat ab Hugonottis, vi atque armis omnia occupantibus. Imminebat vniuersæ Galliæ tempestas immanis, gliscebaturque Religionis specie ciuile bellum, quod multis deinde annis nec extingui satis nec sopiri potuit. Hoc tam miserando Reipubl. statu, quæ mala periculaque subierint Socij, quis describat? Hæretici sua ipsorum scelera iis affingebant. hos nimirum volebant credi turbarum omnium incentores; hos perturbatores Gallicani Regni, hostes publicæ salutis, & incolumitatis Regiæ; emissarios Romani Pontificis, cuius vnus auctoritatem perniciosâ suâ extollerent doctrinâ; iuuentutis mores corrumpere, subditos in Reges amarent; quorum vitæ iam inde ab istorum commoratione in Franciâ numquam esset cautum satis. Et duo quadam eodem tempore etenêre, vnde, ventilatis è Theologiâ quæstionibus, ingentem criminationum materiam aduersarij congesserunt aduersus doctrinam Societatis: nefaria scilicet Henrici Tertij cædes; & successio Henrici Quarti, tum quidem à Catholicâ communionem alieni: quem, nisi Romana maiorum sacra amplecteretur, Orthodoxorum nemo Regem agnosceret.

*Obtentu
instauran-
dae litis agi-
tur de So-
cietate eui-
ciendâ.
Scip. Du-
pleix.
Thuan. Hist.
lib. 112.*

Hæc magnis toto Regno motibus dum feruent, in inuidiam vbique vocatur Societas. itaque de illâ exturbandâ iterum agitari cœptum anno M.D.XCIV. Verùm id ne ex professo agi videretur, litis obtentu quæ Academiæ iam olim cum Societate fuerat, fraudem placuit dissimulare. Renouatur igitur lis illa acri contentione, per triginta iam annos intermissa. Decimo tertio Kalendas Maias fertur inter Academicos rogatio, vt litis tot annos comperendinatæ iudicium tandem vrgeatur. Acta causâ Nonis Quintilibus. Pro Academiâ verba fecit Antonius Arnaldus, de Caluini sectâ, calumniator vehemens, infensus nostro nomini siquis alius; infamem in nos habuit Catilinariam, eiciendos, exterminandos esse toto Regno Iesuitas. non iam de Academiæ tantum, sed omnium publicâ salute agi. Venisse tempus serius omnino quàm dignum Francico nomine fuit; sed tamen ita maturum, vt differri iam hora non possit. Igitur intra dies quindecim à decreti denuntiatione ad singulas scholas factâ, excedere teneantur; nâ faciant, tempore elapso quicumque ex iis reperiretur, nullo iuris ordine requisito, statim tamquam

laxæ

læsæ Maiestatis & parricidij contra Regem tentati reus damnetur. Hæc
 aliæque multò atrociora vt in nos decernerentur, quasi sententiam
 ipse pronuntiaret, impotenter impudenterque deblaterauit Arnaldus.
 Interuenerant & liti Curiones: pro iis Ludouicus Dolæus triduo post
 pari vehementiâ dixit; post innumera conuitia, orans ad extremum ob-
 testansque Curiam, si quidem Franciâ non pellantur (quod Academia
 petit) saltem illis Sacramentorum administratione, omniq; aliâ quæ
 ad Canones spectat, sacrâ functione impostero interdicatur. Duretus ^{Scipio Du-}
 Societatis Aduocatus, acri iudicio vir, breuiter admodum pro tempore, ^{pleix.}
 & singulari cum modestiâ ad singula respondit, abstinens ab omni ver-
 borum acerbitate. extant hæc actiones vulgatæ typis. scriptus & dein à
 Barnio copiosior libellus defensionis loco fuit. Eadem postmodum ac-
 cusationum capita luculentè refutauit Franciscus Montanus. His admi-
 niculis irriti aduersariorum cecidere conatus, præualete propenso in
 Societatem fauere, vt cum gemitu & acerbitate scribit Thuanus, id
 agens vbicumque potest, vt rebus nostris quàm maximam conciliet in-
 iudiam. Senatusconsultum factum est, quo libelli Academiae nomine
 & Curionum vrbs oblata iubentur adiungi liti olim comperendinatæ
 ante annos triginta, tamquam eius appendices: vt vno scilicet eodemque
 iudicio de iis aliquando à Senatu pronuntiaretur. Nihil vltra obtinue-
 re. Hic enim uerò infrendere aduersarij, qui certam victoriam iam spe
 deuorauerant. Dum sententiæ dicuntur, fatetur Thuanus quædam ad- ^{Hist. l. 112.}
 modum liberè ab iis qui se numero vinci dolebant, prolata. Thuanus
 alter tum Curia Præses, vir antiqui moris & horridæ libertatis, vt prior
 ait, nobis omnino offensus (vt ex prolata sententiâ patuit) peracerbè
 dixit sibi videri, comperendinatâ causâ, vitam Regis comperendinati.
 ea vox pro omine deinde celebrata est ob Ioannis Castelli factum anno
 proximo, quod mox referemus. Addidit præterea, se effectum senio vitæ
 potius quàm litis huiusce finem adspecturum. ne tamen indictâ senten-
 tiâ moriatur, censere vt Iesuitæ toto Regno expellantur. Eodem tem- ^{Thuan. ibid.}
 pore Ioannes Passeratius Professor Regius ad suas lectiones ex more
 præfationem habuit, sed amarulentâ in Societatem dicacitate calum-
 niisq; plenissimam.

CAPVT SEPTIMUM.

Eiecta è Galliâ Societas, & restituta.

DVm hæc tantis Academiae atque vrbs motibus disceptantur, an-
 nus insequens extremum causa nostræ momentum attulit, atque
 omnino affixit. Perficiendi aliquando, quod tam diu agitauerant,
 hæretici maleuolique viam inuenere. Nec poterant potentiori telo
 rem aggredi, quàm tentatâ (vt calumniabantur) à nobis Regis salute
 atque vitâ, in qua omnis tum versabatur eius Regni salus, è quo nos
 volebant exactos. Nihil hinc adferemus nostris depromptum Annali-
 bus, sed è vulgatis vbique famosis libellis, nostrisque aduersus huiusce
 facti inuidiam Apologiis; ex scriptoribus item externis rerum Gallica-
 rum